

Exkurze do Grygovských kopců a Tršické pahorkatiny

Field trip to the Grygov hills and Tršická pahorkatina upland

MICHAL HRONEŠ¹ & MARTIN DANČÁK²

1) Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra botaniky, Šlechtitelů 27, CZ-783 71 Olomouc-Holice; e-mail: michal.hrones@upol.cz

2) Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra ekologie a životního prostředí, Šlechtitelů 27, CZ-783 71 Olomouc-Holice; e-mail: martin.dancak@upol.cz

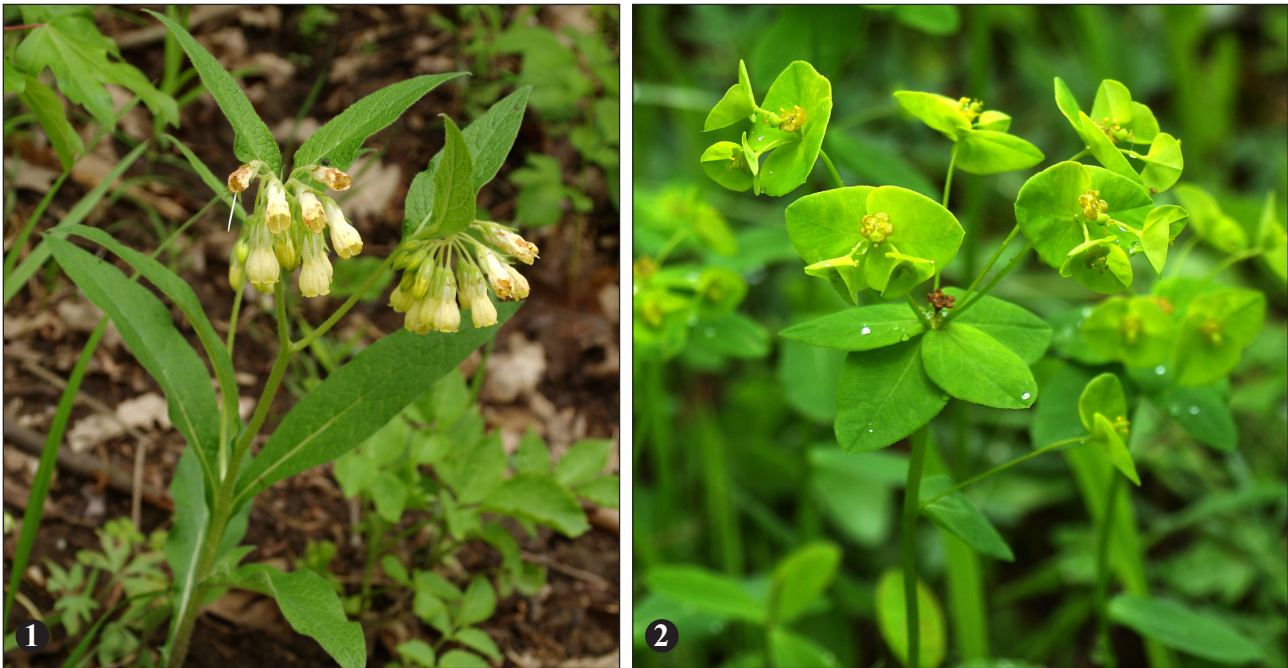
Abstract: A field trip to the floristically rich south-eastern vicinity of the city of Olomouc (Grygov hills and Tršická pahorkatina upland, central Moravia) took place on 13 May 2016. It started in the village of Grygov and continued via U Strejčkova lomu and U Bílých hlin Nature Monuments to the Loučka stream valley between the villages of Krčmaň and Přestavlky and ended in the village of Velký Týnec. In total, 124 vascular plant species and 14 fungal species were recorded. Notable finds were endangered plant species *Crepis praemorsa*, *Cypripedium calceolus*, *Euphorbia angulata*, *Melampyrum arvense*, *Orchis purpurea*, *O. tridentata*, *Pulsatilla grandis*, *Rosa gallica*, *Rubus saxatilis* and *Veronica austriaca*.

Keywords: Carpathian floristic element, central Moravia, thermophytic flora

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. 2012, Holec et al. 2012

Třetí botanická exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS roku 2016 se konala v pátek 13. května. Cílem exkurze bylo floristicky pestré území Grygovských kopců a západního okraje Tršické pahorkatiny. Trasa exkurze začínala u železniční stanice Grygov a přes přírodní památku U Strejčkova lomu, přírodní památku U Bílých hlin a tzv. Cikánské zmoly směřovala do údolí Loučky mezi Krčmaní a Přestavlky a končila ve Velkém Týnci. Vedoucími exkurze byli olomoučtí botanici M. Dančák a M. Hroneš a v první polovině exkurze také zoolog A. Čelechovský. Některé významnější nálezy hub demonstroval J. Lederer.

Oblast Grygovských kopců, která je formálně součástí Panonského termofytika, fyto geografického podokresu 21a Hanácká pahorkatina, patří k floristicky a fyto geograficky nejvýznamnějším lokalitám střední Moravy. Díky poloze na okraji termofytika a vápencovému podloží zde roste (či alespoň v minulosti rostla) řada především teplo milných druhů, které zde dosahují úplných nebo dílčích areálových hranic. K nejvýznamnějším příkladům patří koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*), vstavač trojzubý (*Orchis tridentata*), hvězdnice zlatovlásek (*Galatella linosyris*) a pryšec hranatý (*Euphorbia angulata*). Dalšími pozoruhodnými druhy této lokality jsou také rozrazil rakouský (*Veronica austriaca*), len žlutý (*Linum flavum*), ostřice nízká (*Carex humilis*) či škarďa ukousnutá (*Crepis praemorsa*).

Obr. 1. Kostival hlíznatý úzkolistý (*Symphytum tuberosum* subsp. *angustifolium*) se na západním okraji Tršické pahorkatiny vyskytuje na své absolutní severozápadní areálové hranici. – Obr. 2. Pryšec hranatý (*Euphorbia angulata*), pravděpodobně nejvzácnější druh nalezený na exkurzi; v území se vyskytuje ve stabilních populacích. – Foto M. Hroneš

Navazující Tršická pahorkatina již leží v Karpatském mezofytku a tvoří vlastní fytogeografický podokres s kódem 76b. Přestože jde formálně o mezofytní území, je v jeho flóře zastoupeno množství teplomilných prvků, jako pryšec hranatý (*Euphorbia angulata*), hvězdnice chlumní (*Aster amellus*), třešeň křovitá (*Prunus fruticosa*), čilimník řezenský (*Chamaecytisus ratisbonensis*), violka divotvárná (*Viola mirabilis*) nebo rozrazil klasnatý (*Veronica spicata*). Významný je karpatský floristický element, který je zastoupen například druhy hvězdnatec zubatý (*Hacquetia epipactis*), pryšec mandloňovitý (*Euphorbia amygdaloides*), zapalice žlutuchovitá (*Isopyrum thalictroides*) a svízel Schultesův (*Galium intermedium*). Řadu z výše uvedených druhů jsme také v průběhu exkurze skutečně pozorovali.

Celkem bylo demonstrováno a zapsáno 124 druhů cévnatých rostlin (z toho 28 druhů zařazených do Červeného seznamu) a 14 druhů hub.

První zastávkou byl les Chrást, ležící na jižním okraji Grygovských kopců, kde jsme našli několik zajímavých druhů doznívajícího jarního aspektu, např. bohatou populaci pomněnky řídkokvěté (*Myosotis sparsiflora*) na lesní cestě a violku divotvárnou (*Viola mirabilis*) v podrostu dubohabřiny. V PP U Strejčkova lomu jsme pozorovali řadu sucho a teplomilných druhů rostlin, z nejzajímavějších jmenujme v té době již odkvetlý koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*), bohatě kvetoucí rozrazil rakouský (*Veronica austriaca*) a černýš rolní (*Melampyrum arvense*). Na jihovýchodním okraji rostla třemdava bílá (*Dictamnus albus*). Tento druh nebyl v minulosti z Grygovských kopců znám a jedná se tak pravděpodobně o novodobou výsadbu. Nejvzácnější rostlinou celé rezervace je pak zcela jistě vstavač trojzubý (*Orchis tridentata*), který byl v době

naší návštěvy ve fenologickém optimu. Poštěstilo se nám však nalézt jen jeden exemplář. Tento vstavač roste také v sousední PP U Bílých hlin, kam vedly naše další kroky. I zde jsme našli jedinou kvetoucí rostlinu. Trávníky v rezervaci nebyly v době naší návštěvy v příliš dobrém stavu a zasloužily by si alespoň odstranění stařiny a vyřezání náletových dřevin. Ze vzácnějších druhů se zde vyskytuje drobná dřevina růže keltská (*Rosa gallica*) a také svízel sivý (*Galium glaucum*). Při přesunu k Cikánským zmolám jsme na nedávno zatravněném poli, tvořícím biokoridor mezi Strejčkovým lomem a Cikánskými zmolami, objevili početnou populaci divizny brunátné (*Verbascum phoeniceum*). Ani tento druh zde pravděpodobně není původní a do Grygovských kopců se dostal zřejmě s travní směsí použitou k osevu biokoridoru. Cikánské zmoly jsou nepochybně nejzajímavější botanickou lokalitou celé oblasti. Vyskytuje se zde zajímavá kombinace druhů známých z okolních rezervací, např. koniklec velkokvětý a hvězdnice chlumní, a druhů, které se nikde v okolí nevyskytují, zejména střevíčník pantoflíček (*Cypripedium calceolus*) a hořec brvitý (*Gentianopsis ciliata*). Zajímavý je také výskyt obecně vzácného pryšce hranatého. Většinu z výše jmenovaných rostlin jsme na lokalitě v průběhu naší návštěvy našli. K dalším objeveným vzácným rostlinám patřila škarda ukousnutá, a také jeden statný exemplář vstavače nachového (*Orchis purpurea*). U tohoto druhu není opět jasné, zda je jeho výskyt na lokalitě přirozený či zde byl vyset nebo vysazen.

Druhou částí exkurze byla návštěva botanicky poněkud opomíjeného údolí Loučky v lesním komplexu Chlum. Jak se ukázalo, je tato oblast přehlížena zcela neprávem. V údolí se vyskytuje například početná populace kostivalu hlíznatého úzkolistého (*Symphytum tuberosum* subsp. *angustifolium*) a na vyvýšeném okraji cesty v jihozápadní části údolí pryšec hranatý, ostružiník skalní (*Rubus saxatilis*) a ostřice kalužní (*Carex acutiformis*). O kus dál se na vlhké louce nachází porost statné ostřice latnaté (*Carex paniculata*) a v přilehlém lesíku také bohatá populace okrotice bílé (*Cephalanthera damasonium*) a hvězdnatce zubatého (*Hacquetia epipactis*). Místy byl k vidění také vysázený dub cer (*Quercus cerris*). Ve vlhkých příkopech u lesní cesty rostl hojně rožec hajní (*Cerastium lucorum*). Další zajímavostí byl výskyt obou našich původních druhů pitulníků (*Galeobdolon luteum* i *G. montanum*) v relativní blízkosti, jev na střední Moravě jinak velmi vzácný.

Na závěr jsme v okolí zahrad v Přestavlkách a Velkém Týnci pozorovali celou řadu zplanělých druhů rostlin, mimo jiné prvosenku bezlodyžnou (*Primula vulgaris*) a pitulník postříbřený (*Galeobdolon argentatum*). Nalezené druhy i rozmanitost stanovišť, které jsme na exkurzi navštívili, dokládají, že území východně od Olomouce je floristicky velmi pestré a je třeba mu věnovat pozornost.

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Holec J., Bielich A. & Beran M. (2012): Přehled hub střední Evropy. – Academia, Praha.

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavili M. Hroneš, M. Dančák a J. Lederer)

Nálezy označené (OL) jsou dokladovány v herbáři Katedry botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Seznam lokalit:

1. Grygov (distr. Olomouc): okolí železniční stanice, cca 210 m n. m. (49°31'59"N, 17°18'22"E)
2. Grygov (distr. Olomouc): okraj silnice v ulici V Podlesí u areálu podniku Sprefa, cca 215 m n. m. (49°31'44"N, 17°18'45"E)
3. Grygov (distr. Olomouc): les Chrást JV obce, cca 230 m n. m. (49°31'19"N, 17°19'15"E)
4. Krčmaň (distr. Olomouc): PP U Strejčkova lomu, cca 225–230 m n. m. (49°31'24"N, 17°19'37")
5. Krčmaň (distr. Olomouc): PP U Bílých hlin, cca 230–235 m n. m. (49°31'30"N, 17°19'45"E)
6. Krčmaň (distr. Olomouc): okraj biokoridoru mezi PP U Bílých hlin a Cikánskými zmolami, cca 238 m n. m. (49°31'37"N, 17°19'35"E)
7. Krčmaň (distr. Olomouc): tzv. Cikánské zmolý VSV obce, cca 235–250 m n. m. (49°31'43"N, 17°19'38"E)
8. Krčmaň (distr. Olomouc): koryto Loučky a břeh malého rybníčku S obce, cca 230 m n. m. (49°31'30"N, 17°20'30"E)
9. Velký Týnec (distr. Olomouc): les Chlum u zelené turistické trasy v údolí Loučky mezi osadou Přestavlky a obcí Krčmaň, cca 240–265 m n. m. (49°31'40"N, 17°20'46"E – 49°32'10"N, 17°21'51"E)
10. Tršice (distr. Olomouc): Přestavlky, okolí zahrad na Z okraji obce, cca 280 m n. m. (49°32'10"N, 17°22'17"E)
11. Velký Týnec (distr. Olomouc): okolí zahrad na V okraji obce, cca 290–295 m n. m. (49°32'50"N, 17°21'10"E)

houby:

Agaricus xanthoderma: 5;

Bolbitius vitellinus: 10;

Coprinellus micaceus: 9;

Entoloma clypeatum: 11;

Gloeophyllum abietinum: 9;

Helvella acetabulum: 9; *Hypholoma fasciculare*: 9;

Paxillus involutus: 1; *Phellinus punctatus*: 3; *Polyporus alveolaris*: 3; *Polyporus tuberaster*: 3;

Polyporus brumalis: 3;

Schizophyllum commune: 3;

Trichaptum abietinum: 9.

cévnaté rostliny:

Acer campestre: 3; *Ajuga genevensis*: 2; *Ajuga reptans*: 3; *Alchemilla monticola*: 9 (OL); *Alisma plantago-aquatica*: 9; *Allium oleraceum*: 7; *Allium ursinum*: 9; *Alyssum alyssoides*: 4; *Anemone nemorosa*: 3, 9; *Anthericum ramosum*: (C4a): 7; *Anthriscus sylvestris*: 4; *Arabis hirsuta*: 4, 7; *Asarum europaeum*: 9; *Asplenium ruta-muraria*: 4; *Astrantia major*: 9; *Atropa bella-donna*: 9; *Brachypodium pinnatum*: 9; *Bromus erectus*: 4, 5, 7; *Bunias orientalis*: 1; *Caltha palustris*: 8; *Campanula persicifolia*: 9; *Cardamine impatiens*: 9; *Carex acutiformis*: 9; *Carex brizoides*: 3, 9; *Carex digitata*: 9; *Carex hirta*: 9; *Carex panicea*: 5; *Carex paniculata* (C4a): 9;

Carex pilosa: 9; *Carex tomentosa*: 4, 5; *Carpinus betulus*: 3; *Cephalanthera damasonium* (C4a): 9; *Cerastium glomeratum*: 10; *Cerastium glutinosum*: 2; *Cerastium lucorum* (C4a): 9; *Chamaecytisus ratisbonensis* (C4a): 4, 5, 7; *Chrysosplenium alternifolium*: 9; *Colchicum autumnale*: 9; *Convallaria majalis*: 3, 9; *Crepis praemorsa* (C2): 4, 7; *Cruciata laevipes*: 9; *Cruciata verna*: 9; *Cypripedium calceolus* (C2): 7;

Descurainia sophia: 5; *Dictamnus albus* (C3): 4; *Dipsacus fullonum*: 10;

Equisetum palustre: 8, 9; *Eryngium campestre*: 5; *Euphorbia angulata* (C2): 7, 9; *Euphorbia cyparissias*: 4; *Euphorbia dulcis*: 9;

Filipendula ulmaria: 9;

Galeobdolon argentatum: 11; *Galeobdolon luteum*: 9; *Galeobdolon montanum*: 9; *Galium glaucum* (C4a): 4, 5; *Galium rivale* (C4a): 9; *Genista tinctoria*: 9; *Geranium macrorrhizum*: 11; *Geranium pusillum*: 10; *Geranium pyrenaicum*: 2;

Hacquetia epipactis (C4a): 9; *Hemerocallis fulva*: 10; *Hieracium maculatum* (C4a): 7;

Iris germanica: 10, 11; *Iris pseudacorus*: 9;

Lathyrus niger: 9; *Lathyrus sylvestris*: 9; *Lathyrus vernus*: 3, 9; *Lilium martagon* (C4a): 3; *Listera ovata* (C4a): 7; *Lonicera tatarica*: 10; *Luzula pilosa*: 9; *Lychnis flos-cuculi*: 9;

Maianthemum bifolium: 9; *Medicago falcata*: 4; *Melampyrum arvense* (C3): 4, 5; *Melampyrum nemorosum* var. *nemorosum*: 3; *Melica nutans*: 3; *Melica uniflora*: 3; *Microthlaspi perfoliatum*: 4, 5; *Myosotis ramosissima*: 4, 9; *Myosotis sparsiflora* (C4a): 3;

Orchis purpurea (C2): 7; *Orchis tridentata* (C1): 4, 5; *Ornithogalum kochii*: 4, 5, 11;

Peucedanum cervaria (C4a): 7; *Plantago media*: 4, 5, 7; *Poa nemoralis*: 3, 9; *Polygala comosa*: 4, 5; *Potentilla heptaphylla*: 4, 7, 11; *Primula veris* (C4a): 7; *Primula vulgaris*: 10; *Pulmonaria obscura*: 3, 9; *Pulsatilla grandis* (C2): 4, 5, 7;

Quercus cerris: 9;

Ranunculus sceleratus: 8; *Rhamnus cathartica*: 6; *Rosa gallica* (C3): 4, 5; *Rubus saxatilis* (C3): 9 (OL);

Salvia pratensis: 4, 5, 7; *Sanguisorba minor*: 4; *Saponaria officinalis*: 4; *Scrophularia umbrosa* (C4a): 8; *Sedum hispanicum*: 8; *Selinum carvifolia*: 9; *Silene nutans*: 9; *Solanum dulcamara*: 8; *Stachys recta*: 4, 7; *Stellaria holostea*: 3; *Symphytum tuberosum* subsp. *angustifolium*: 3, 9; *Symphytum officinale*: 1, 9; *Syringa vulgaris*: 4;

Tilia cordata: 3; *Tragopogon orientalis*: 4, 5; *Trifolium montanum*: 4, 5;

Verbascum phoeniceum (C3): 6; *Veronica austriaca* (C2): 4; *Vicia sylvatica*: 9; *Vicia tenuifolia*: 5; *Vincetoxicum hirsutum*: 3, 7; *Viola hirta*: 3, 7; *Viola mirabilis* (C4a): 3; *Viola riviniana*: 3.